

o konferencji poświęconej historii Słowacji (25–26 września 2013), w której uczestniczył m.in. dr hab. Stanisław A. Sroka z referatem „Życie codzienne studentów węgierskich na Uniwersytecie Krakowskim w średniowieczu”; komunikat Bożeny Marušicovej na temat konferencji dla archiwistów zajmujących się fotografiami (29 października 2013, Narodowe Archiwum Słowacji); informacja Krístíny Sámelovej o konferencji naukowej na temat historii działalności zbójnickiej na Słowacji (4 listopada 2013).

W dziale tym opublikowano też relację Marty Bednárovej z wyjazdu słowackich archiwistów do południowych Czech oraz sprawozdania: Juraja Roháča z działalności Katedry Archiwistyki i Nauk Pomocniczych Historii Wydziału Filozoficznego UK w roku akademickim 2012–2013 i Marceli Domenovej z działalności Katedry Archiwistyki i Nauk Pomocniczych Historii Wydziału Filozoficznego Preszowskiego Uniwersytetu w Preszowie.

W dziale „Kronika” zamieszczono: relację z posiedzenia Naukowej Rady Archiwalnej (20 września 2012), informację o odznaczeniu Igora Grausa oraz prof. Lorenza Mikoletzky’ego, teksty poświęcone działalności prof. Ferdinanda Uličnego, Mikuláša Čelka, Lýdi Kamencovėj.

Wioletta Lipińska

(Warszawa, Instytut Badań Literackich PAN)

STUDIE O RUKOPISECH (=STUDIEN ÜBER HANDSCHRIFTEN=ETUDES CODICOLOGIQUES), t. 47, Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, v.v.i. Komise pro soupis a studium rukopisů, Praha 2017, s. 414

Do rąk czytelników trafił kolejny tom „Studiów o rękopisach”, w którym znalazło się dużo wartościowego materiału, przede wszystkim z zakresu kodykologii czeskiej, ale też i z szerszego kręgu kulturowego. Jako, że badania czeskich historyków i literaturoznawców od lat śledzone są w Polsce z dużym zainteresowaniem, choćby z powodów bliskich kontaktów kulturowych i historii, warto przyjrzeć się dokładniej zawartości tego tomu czasopisma.

Wiktor Kubík skoncentrował się na rozpoznaniu niektórych szczegółów dotyczących „Tryptyku” kardynała Jacoppo Stefaneschiego († 1343) oraz ewentualnych wpływów wynikających z jego kontaktów z Giottem i mecenatu dostojnika, możliwych do rozpoznania z perspektywy rękopisów i malarstwa (*Poznámky k Triptychu kardinála Stefaneschiho a jeho mecenáštví ve vztahu k Giottovi i dobowě knižní a deskové malbě*, s. 3–24). Swoje rozważania rozpoczyna od relacji łączących Giotta z kardynałem i wynikającego z tego tytułu ewentualnego wpły-

wu na przedstawienie postaci mecenasa. Zwłaszcza ołtarz Stefaneschiego jest wyjątkowo dobrym przykładem spośród prac, które wyszły z warsztatu Giotta. Kolejnym źródłem informacji jest „Codex św. Jerzego”, który pozwala uściślić datację tryptyku (przez analizę miniatur Mistrza kodeksu św. Jerzego). Reasumując, autor nie ma wątpliwości, że czeskie malarstwo doby Luksemburgów „czerpało pełnymi garściami” z malarstwa włoskiego, zwłaszcza w zakresie malarstwa monumentalnego (ołtarzowego).

Milada Svobodová przybliżyła niektóre rękopisy z dawnej biblioteki opactwa Premonstratensów św. Piotra w Weissenau niedaleko Ravensburga, które obecnie są rozproszone po wielu bibliotekach europejskich i amerykańskich (*Odras zaniklých soukromých knihoven patnáctého a šestnáctého století z území kostnické diecéze v rukopisné sbírce pražské lobkowiczské knihovny*, s. 25–48). Opactwo uległo sekularyzacji w 1802 r., jego bibliotekę do 1830 r. posiadał hr. von Šternberg-Manderscheid, następnie weszła ona w skład biblioteki pałacu Lobkowitza, a w 1928 r. stał się częścią zbiorów Biblioteki Narodowej w Pradze. Tekst koncentruje się na 90 rękopisach praskich, na podstawie których możliwe stało się odtworzenie „fragmentów” prywatnych księgozbiorów z XV–XVI w. (z terenu diecezji Konstancja w Górnej Szwabii), które z czasem weszły do zbiorów biblioteki opactwa.

Kamil Boldan omówił szesnastowieczny rękopis z biblioteki cysterskiego klasztoru w Oseku, który obecnie przechowywany jest w Archiwum Miejskim w Pilźnie. Uwagę zwraca fakt, iż manuskrypt zawiera kopie wszystkich portretów z galerii Wettinów, powstałej przed 1580 r. na zamówienie Chrystiana I z Saksonii. Namalował je malarz dworski Heinrich Göding. Luksusowa oprawa rękopisu i jego miniatury powstały w tym samym czasie co portrety do galerii. Manuskrypt zawiera na tą chwilę jedyne znane kopie portretów, które przepadły podczas drugiej wojny światowej. Pierwotnie znajdowały się one w zamku Wettinów w Dreźnie, w 1943 r. przewieziono je do zamku Naunhof, gdzie pozostały do 1945 r. Latem tego roku w zamku widziane były jedynie puste ramy, zatem można domniemywać, że płótna znajdują się w którymś z rosyjskich muzeów bądź w jakiejś prywatnej kolekcji.

Maria Tošnerová skoncentrowała się na „księdze pamiątkowej” miasta Velvary w centralnych Czechach, rozpoczętej w 1575 r. i uzupełnianej do ostatniej ćwierci XVIII w. (*Kronikářské záznamy v Pamětní knize Velvar. Historiografické nartivní prameny druhé poloviny 16. století*, s. 71–92). Kilku pisarzy miejskich było autorami jej poszczególnych części. Z treści ich zapisów o charakterze kronikarskim poznajemy m.in. „fragmenty” życia codziennego społeczności miasta. Ta swoista „kronika” miejska jest jednym z nielicznych tego typu źródeł dla okresu wczesnonowożytnego w Czechach. Bardzo ważna dla heraldyki miejskiej w Czechach jest informacja zapisana w rękopisie z 1607 r., wówczas herb miasta Velvary został opisany i przedstawiony w formie graficznej.

Miroslava Květová skoncentrowała się na kronice z drugiej połowy XVIII w., sporządzonej w Czeskich Budziejowicach przez mistrza piekarskiego Łukasza Bernarda Schneidera (*Lukáš Bernard Schneider a jeho kronikářská činnost. Obraz města Českých Budějovic pohledem měšť'ana druhé poloviny 18. století*, s. 93–123). Spisał on historię miasta od 1253 do 1768 r. Jego dzieło funkcjonuje także w wielu kopiach. Wewnętrzna krytyka rękopisu oraz filiacji rękopisów pochodzących z Czeskich Budziejowic wskazuje, że kronika Schneidera jest kompilacją powstałą na bazie wielu innych nowożytnych rękopisów proveniencji budziejowickiej.

Tomáš Pražák przybliżył czeski rękopis tłumaczeń Starego Testamentu z tzw. Kolekcji Waldsteina, z XV w. (*Nejmenší česky psaný rukopis Starého zákona z tzv. Valdštejnské sbírky*, s. 125–132). Rękopis, który należał do biskupa Litomierzyc Emanuela Ernesta Waldsteina (1716–1789), obecnie przechowywany jest w Archiwum w Litomierzycach, które słynie m.in. z posiadania mapy Ptolemeusza z 1518 r., kroniki Pulkawy z drugiej połowy XV w. czy starych czeskich roczników z lat 1376–1470. Do „rarytasów” należą też turecki rękopis spisany zgodnie z tradycją islamską, ponad 3 tys. rysunków herbów, zbiór przepisów kucharskich z XVII i XVIII w., rękopisy medyczne i okultystyczne, czeski przekład Biblii litomierzyczo-trzebońskiej. Wspomniany w tytule rękopis to najmniejszy pod względem formatu czeski przekład Starego Testamentu, który posiada foliację (k. 429,4°=155 x 225 x 80 mm). Został on spisany bastardą w dwóch kolumnach na papierze, posiada iluminacje i barwne inicjały, a prologi do poszczególnych ksiąg zostały wyróżnione kapitalką. Powstał w latach 1420–1440. Wykazuje cechy charakterystyczne dla czeskich środowisk cysterskich w XIV–XV w.

Jindřich Marek omówił stan badań nad opracowaniami historyka literatury Josefa Truhlara, kustosa Cesarsko-Królewskiej Biblioteki, obecnie Biblioteki Narodowej Republiki Czeskiej, koncentrując się zwłaszcza na rękopisach „*Dvůr Králové*” i „*Zelená Hora*” (*Účast Josefa Truhláře ve sporu o pravost Rukopisů*, s. 133–155). Początkowo uważał je za autentycznie średniowieczne rękopisy z tekstami staroczeskimi, ale po artykule Jana Gebauera opublikowanym w czasopiśmie „*Ateneum*” w 1886 r., kwestionującym ich autentyczność, Truhlar zmienił swoje poglądy. Opublikował następnie wiele artykułów na ich temat w tymże „*Ateneum*”. J. Marek przedstawił także stan poszukiwań rękopisów i tekstów paralelnych do dwóch manuskryptów wskazanych wyżej, znany w literaturze przedmiotu pod koniec XIX w., co pokazuje stan badań, który pozwalał wówczas na wyciąganie mniej lub bardziej uzasadnionych wniosków.

Hana Kábová opisała postać J.V. Šimáka i jego dokonania na polu organizacji badań nad rękopisami (*Josef Vítězslav Šimák a rukopisná komise ČAVU. Fakta a souvislosti*, s. 159–180). Šimák był założycielem Czeskiej Akademii Nauk i Sztuk w 1907 r. Impuls wyszedł od Towarzystwa Historycznego, które działało wcześniej i propagowało zinstytucjonalizowanie działań oraz specjalizację

w naukach historycznych. Obecnie dostrzega się rolę Šimáka jako metodologa i twórcy katalogów, chociaż jego dokonania wymagają przewartościowania i nowego spojrzenia, zwłaszcza w zakresie atrybucji rękopisów.

Nad'a Fiedlerová przedstawiła wyniki swoich dociekań nad skatalogowaniem rękopisów tzw. Księgi Rożmberskiej, będącej unikatowym świadectwem kultury prawnej w czternastowiecznych Czechach (*Soupis rukopisů Rožmberské knihy, I. část*, s. 181–280). Obecnie liczbę kopii określa się na ok. 40 egzemplarzy. We wstępie do katalogu autorka zawarła suplement w postaci „drzewa genealogicznego” „Księgi Rożmberskiej” (w Polsce używamy określenia *stemma codicum*) i tradycji rękopiśmiennej z nią związanej.

Całość „Studiów” uzupełniają recenzje, sprawozdania i omówienia oraz wybrana bibliografia literatury kodykologicznej za lata 2010–2015. Szczególną uwagę zwraca recenzja opracowania Jerzego Kaliszuka o utraconych w czasie drugiej wojny światowej rękopisach Biblioteki Narodowej w Warszawie (*Codices deperditi. Średniowieczne rękopisy łacińskie Biblioteki Narodowej utracone w czasie II wojny światowej*, t. 1; *Dzieje i charakterystyka kolekcji*, t. 2; *Katalog rękopisów utraconych*, t. 3; *Indeksy. Aneks. Bibliografia*, Wrocław 2016), autorstwa Ivana Hlaváčka (s. 324–330). Skupił on swoją uwagę na kwestiach natury metodologicznej, co jest niezwykle ważne przy tego typu publikacjach. Warto zapoznać się z jego uwagami, zwłaszcza że odnosi je wielokrotnie do szerszego, europejskiego spektrum wydawnictw katalogowych i inwentarzy księgozbiorów.

Piotr Kardyś

(Kielce, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach)